

ԱՂԵՔՍԱՆԴԻ ԱՐԱՐԱՑԵԱՆ

ՍՈՒՏ ՃԳՆԱԻՈՐ

ՎՕԳԸՎԻԼ ԵՐԿՈՒ ԱՐԱՐՈՒԱԾՈՎ

Հրատարակութիւն

ԱՅՐԻ ՇՈՒՇԱՆԻԿ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆԻ

ԹԻՖԼԻՉ

Տպարան Մովսէս Վարդանեան,

1891

9928

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ԱՐԱՐԱՑԵԱՆ

8286

ՍՈՒՏ ՃԳՆԱԻՈՐ

ՎՅՐԵՎԻԼ ԵՐԿՈՒ ԱՐԱՐՈՒԱԾՈՎ

Հրատարակութիւն

ԱՅՐԻ ՇՈՒՇԱՆԻԿ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆԻ

ԹԻՖԼԻՉ

Տպարան Մովսէս Վարդանեանի

1891

Ներկայացման և հրատարակութեան իրա-
ւունքը վերապահուած է հեղինակի արժին:

Дозволено цензурою, Тифлисъ 7 Марта 1891 г.
Типографія М Вартанянца, Ганов. ул. д. № 3.

ՍՈՒՏ ՃԳՆԱԻՈՐ

ՎՕԳԸՎԻԼ ԵՐԿՈՒ ԱՐԱՐՈՒԱԾՈՎ:

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԻՆՔ.

ՄԱԿԻ, սուտ ճգնաւոր.

ՄԱՅԻԼ, բարեպաշտ տանտեր.

ՄԱՐԳԱՐ, նորա որդին.

ԹԱԳՈՒՇ, նորա աղջիկը.

ՓՐԷՅՏՈՒՄ, երազատես.

Արարուած առաջին.

Միջին կարգի տուն պարզ զարդարանքով.

1 Տեսիլ.

ՄԱՐԳԱՐ

Հայրիկ, ինչ կուզես ինձ ասած, այդպէս
միշտ միամիտ ես, միամիտ:

ՄԱՅԻԼ

Ի՞նչպէս, հապա այս տունը, այս կա-
լուածքը, դովլաթն ո՛ւ ապրանքը դ՛ու ես աշ-
խատել:

ՄԱՐԳԱՐ

Աչքս բաց եմ արել, քեզ աշխատելիս եմ տեսել, ամենքն էլ գիտեն, որ դու աշխատաւոր ես, Աստուած տուել է Հիմի էլ ունիս. ես խօ էդ չեմ ասում:

ՄԱՅԻԼ

Բա որը:

ՄԱՐԳԱՐ

Մարդի չես կարում ճանաչել:

ՄԱՅԻԼ

Որդի, մարդ ճանաչելը Հեշտ չի, 100 աղաքար որ ուտես մի մարդի հետ, էլի չես կարող ճանաչել:

ՄԱՐԳԱՐ

Ո՞վ ասեց, Հիմի ես այդ սուտ ճգնաւորին չեմ ճանաչում. ի՞նչ մարդ է, նրա մեր տուն գալը խօ երկու շաբաթ չկայ, Համա գիտեմ որ նա սուտ ճգնաւոր է, քեզ խաբում է, Հացի թանգ տարի է, գլուխը եօլա է տանում մեր տանը:

ՄԱՅԻԼ

Սո՛ւս, նրա անունը մի տալ, դու դեռ ջահել ես, ի՞նչ գիտես գրոց բանը, մի մարդ որ եօթը տարի ճգնաւորութիւն անի, նա տես մարդ կլինի. (Կէդէյ Կապէլով):

ՄԱՐԳԱՐ

Ո՞վ տեսաւ նրան քարափսւմը ճգնելիս. Հենց որ մօտիդ Սաղմոսիցը խօսքեր է ասում,

Հենց գիտես թէ սուրբ է: Մի Աւետենց Յակոբին Հարցրո՛ւ, տես ի՞նչ է ասում է. Հենց որ էստեղից դուրս է գնում՝ թուշ աղբրի կողմն է գնում, ինչն որ այնտեղ Հարսներ շատ կան:

ՄԱՅԻԼ

Սո՛ւս, սո՛ւս, փուշ կենդանի, գնա՛ դուրս, գնա կորիւր անպիտան:

ՄԱՐԳԱՐ

Ես կ'գնամ, Համա էդ սուտ ճգնաւորին տանիցը դուրս արա. թէ հիւր էր, թէ լաւութիւն էր, երկու շաբաթն էլ բաւական է: Խալիք մեզ վրայ խօսում են, բամբասանքի տակ ենք ընկել: Մեր տունը սուտ ճգնաւորենց տուն են ասում:

ՄԱՅԻԼ

Տօ՛, սո՛ւս է, քեզանից ստեր մի դուրս տալ, արդար մարդին սուտ ճգնաւոր ես ասում, Աստուած գլխիդ կբարկանայ. գնա՛ գործիդ կաց, գնա՛, իմ Հաշիւներում դու մի խառնուիլ:

ՄԱՐԳԱՐ

Լաւ, ես անպարտ լինիմ (գո՛ւմ է):

2 ՏԵՍԻԼ

ՄԱՅԻԼ

(Ինչո՞ւ ի՞նչ) Եղբայր, ես այդ մարդի մէջ ոչինչ չար բան չեմ տեսնում, միշտ աղօթքը

բերնին, տէր ողորմէն ձեռքին, կրօնաւորի շո-
րերում փաթաթուած՝ աշխարհի համար բարի
է ցանկանում: Ինչ էլ հենց էդպէս մի մարդ էր
հարկաւոր, որ ուտի, խմի իմ տանը, մեզ հա-
մար, աշխարքի համար աղօթք անի, վնասն
ի՞նչ է. այստեղի ժողովուրդը, տէրտէրները
որ խելք ունենան, այդ բարի մարդին եկե-
ղեցու խցերումն տեղ կտան. այնտեղ մնայ՝
ու երկրի համար աղօթք անի. բայց ո՞ւմ կա-
րաս հասկացնել. Թաթոս քեօխվայ, Մաթոս
քեօխվայ. անիծուի էսպէս ժամանակը. էլ ո՞վ
է տուել աշխարհիս երեսին ճգնաւոր: Հիմի
իմ տղէն էլ ինչ ասում է մարդ չես ճանա-
չում. Թնչ ասեմ, քէֆին դիփչում չեմ, մինու-
ճարն ա, տօ ես որ մարդ չճանաչեմ, կարող եմ
էսպէս ապրուստ ունենալ:

3 Տեսիլ.

ՄԱԿԻ

(Կամայ Կայէրու Դպէսէլ). Տէր հովուեսցէ
ղիս և ինչ ինչ ո՛չ պակասեսցի. . . .

ՄԱՅԻԼ

Համեցէք, համեցէք, հայր ճգնաւոր, ես
հենց էս րօպէիս քեզ վերայ էի մտածում. այդ
որտեղ էիր:

ՄԱԿԻ

Այգիների ծառերի մօտ զբօսնում էի, հո-

ղեղէն, Տէր, ո՞վ կայցէ ի խորանի քում կամ
ո՞վ. . . .

ՄԱՅԻԼ

Լաւ, նստիր, հանգստացիր, տնայէն, իրի-
կուն առաւօտ աղօթք ես անում, բաւական է
աշխարհին, հիմի էլ խօսի, ասա, մի քիչ սիրտդ
բաց արա՛:

ՄԱԿԻ

(Կէլժ Ժպարու) Իմ պարտքն է միշտ աղօ-
թեմ, հրեշտակները (Երէնի Խաւսէնէլ) ինչ
այդպէս պատուիրեցին, երբոր անապատի ճրգ-
նութեան տեղից աշխարհ ուղարկեցին: Եւ ասիլ,
խօսիլ, ուրախանալու իրաւունք էլ չունիմ,
ես ուրիշների պէս հասարակ մարդ չեմ. և
երբոր ես ուրախանամ՝ իմ հոգին սատանա-
ների ձեռքը կ'ընկնի: «Երանեալ է այր, որ ոչ
գնաց. . . .»

ՄԱՅԻԼ

Հայր, ասում էիր թէ մի անգամ կ'պատ-
մեմ ճգնաւորութիւնս թէ ո՞նց էլաւ, հազիր
պարապ եմ, դու էլ խօ բացի աղօթքը ուրիշ
բան չ'ունես, պատմիր մի տեսնենք, թէ ո՞նց է
եղել քո ճգնութիւնը:

ՄԱԿԻ

Ո՞վ դու հողեղէն, կպատմեմ, միայն ու-
րիշի չ'ասես, որ աչքիս երևոյթք կլինեն էն
օրհնուածները. Տէր մի համարիր զայս մեղս:

Քսան և Հինգ տարեկան տղա էի, համա աշխարհի խէրն ու շառը չէի գիտում: Իրիկուն առաւօտ գնում էի ժամ տիրացութիւն անում. մի անգամ երբ որ տաճարի խորանում. ժամաշապիկս հագնում էի.—Տէր ով կացցէ ի խորանի քում կամ ով բնակեսցէ իյարկի սրբութեան քոյ—Գաբրիէլ հրեշտակապետը (Խալիլ-է-Լալ) իր լուսաթաթախ թևերը առաջիս փռեց ու հրամայեց, որ նստեմ վրէն, նստեցի ու դուրս տարաւ.—Տէր հան ի բանտէ զանձն իմ.—աչքս բաց արի, տեսայ որ էլ ոչ մարդիկ կան, ոչ ժամ, ոչ ժամատեղ, ոչ տներ, հրեշտակը առաջիս կոնգնած մի քարափի տակին ցոյց էր տալիս թէ՛ ահա քո տեղն այն այրն է.—«Եդից Տէր զիս ի գբի ներքնումն ի խաւարի» —այնտեղ ասաց, այսուհետեւ ճգնաւորութիւն կանես, Աստուած քեզ համար մանանայ կուղարկէ: Այն քարափում ուղիղ, ուղիղ եօթն տարի մնացի ես. վեց տարի մանանայ էի ստանում հրեշտակի ձեռքով, մէկ տարի էլ երկու վայրի այծեր իրիկուն առաւօտ գալիս էին կուրծը կաթով լիքը, կթում էի կթում ու կաթը խմում.—«Ի վայրի դալարւոյ անդ բնակեցոյց զիս և առ ջուրս հանգստեան սնոյց զիս. . . .» —այսպէս հողեղէն եղբայր, ապրում էի աշխարհի համար ծունր դնելով, աղօթք անելով

և արտասունք թափելով. իմ ուտելիքն այդ էր, իսկ հագնելիքս ահա (Խոջ-Ենից հաշմէ Ե Կոյ Կալիս) այս վայրի բրդից քուրքը որ իմ ձեռքովս եմ կարել հրեշտակի հրամանով, իսկ այս գրեանքը, տեսնում ես, հողեղէն եղբայր, սուրբ են և ստացել եմ երկնքի հրեշտակներից: (Հաճեալս է և Մայիլ էլ) Ձեռք չտաք հողեղէն եղբայր էս խուրջինին՝ եթէ ոչ մեծ վնաս կստանաք:—«Մի մերձեսցէ ի սա ձեռք մեղաւորաց» —(Խոջ-Ենից Կալիս է Կոյ Կալիս Կալիս), Եօթն տարին որ լրացաւ, հրեշտակը եկաւ իր լուսաթաթախ թևերը բաց արեց առաջիս. ես նստեցի, էլ չիմացայ թէ ուր է տանում. աչքս բաց արի, տեսայ ձեր օրհնեալ դրանն եմ կանգնած. և լսեցի հրեշտակի խօսքը, որ ասում էր. մտի՛ր այս տունը, նրանք քեզ կընդունեն, միշտ աղօթք արա՛, մինչև որ ես կգամ մի ուրիշ տեղ կտանեմ.—Մտից ի տուն քոյ, երկրպագից ի տաճար սուրբ քոյ. . . .» —լսեցի, հողեղէն եղբայր, այսպէս է եղել իմ ճգնաւորութիւնս. այժմ ես սպասում եմ սուրբ հրեշտակին —«Առաքեա Տէր զլոյս քո, զի հանցէ զիս ի յարկս սրբութեան քո»:—

ՄԱՅԻԼ

Լոյս ես, լոյս դառնաս հոգւով ու մարմնով. հրեշտակիդ զօրութիւնը լինի իմ տուն

ու տեղի և բոլոր աշխարհի վրայ: Ճգնաւոր հազարից մինը էլ չիլինի էս ժամանակին:

ՄԱԿԻ

(Ժպտալով) Ի՞նչ ես հարց ու փորձ անում, հողեղէն եղբայր, էդ իրաւունքը քեզ չի տուած իմանալու, կայ յանապատի, չկայ յաշխարհի, կայ աշխարհի, չկայ յանապատի, լսե՛լ ես:

ՄԱՅԻԼ

Աստուած ո՛չ անէ, ես քնչ գիտեմ, որ այդ գիտենամ:

ՄԱԿԻ

Ուրեմն, գնա՛, հողեղէն եղբայր, գնա՛ բանիդ կաց, քնչ ես հարց ու փորձ անում, մեղք աւելացնում: «Տէր ամենակալ՝ Աստուած Աբրահամու . . . » —

(Մայիլը Գրիգորի է):

4 ՏԵՍԻՍ.

ՄԱԿԻ

Հա՛, ճգնաւորութիւնս լաւ է, մեր աշխարհի մարդիկը ինձ նմանին շատ են սիրում, լաւ էլ վարձատրում են: Այս օրհնեալ Մայիլի մամոնայից մէկ կապուկ հազար մանէթ քցել եմ սուրբ խուրճիկս մէջը, դեռ նա բան չգիտէ. տեսէք որքան ա՛նա ինձ հաւատում: Երկու շաբաթուայ մէջ հազար մանէթ ի հարկէ ինձ նմանին քիչ բան չէ. բայց դեռ շատ բան կայ

թուցնելու. (Գրիգորի է Գրիգորի աշխարհայ Բաշի) այս ևս թանկ կարժէ (Գրիգորի է Գրիգորի) մուտ ընդ դուռն սուրբ խուրճիկս, և անշարժ եղիցի մինչ փախուստն սուրբ ճգնաւորիս ի տանէն յիմար Մայիլի. . .

5 ՏԵՍԻՍ.

(Մայիլը Գրիգորի է) Դատ արա ինձ Աստուած ի դատաստանի քում:

ՄԱՅԻԼ

Հայր ճգնաւոր, դեռ աղօթք ես անում. օրհնուած, գնա՛ այգիները զբօսնիր, այնտեղ թուջուների երգերը կ'լսես և աղօթք կ'անես:

ՄԱԿԻ

Բարի հողեղէն, ճանապարհին ինձ օրհնուած կանայք ու աղջկերք են պատահում, դժուար է այնտեղ:

ՄԱՅԻԼ

Ի՞նչպէս:

ՄԱԿԻ

Սուրբ հրեշտակն ինձ հրամայել է կեանքիս մէջ կանանց երես չտեսնեմ: Զեր թաշկինակը շնորհեցէք ինձ ուրեմն, որ այն օրհնուածները երբ երևան՝ երեսիս քող գցեմ. — «Լոյս տուր տէր աչաց իմոց զի մի երբէք . . . »: —

ՄԱՅԻԼ

Բա որ իմ տանը կին լինէր՝ դու ո՞նց կանէիր:

ՄԱԿԻ

Ձեր տունն իմ օթեանն է, շատ լաւ կ'լինէր որ լինէր, բայց որ չկայ՝ օրհնեալ է Աստուած:

ՄԱՅԻԼ

Յամենայն ժամ, առ թաշկինակը հայր:

ՄԱԿԻ

(Առնելով) Մի եկեսցէ ի վերայ իմ ոտք աճաւորտաւանից . . . (Բռնած է):

6 Տեսիլ.

ՄԱՅԻԼ

(Ինչն էրան) Եղբայր, արի ասենք որ սա լուսեղէն հրեշտակ է, թնչ կասես, տեսնում չես երեսն էլ ծածկում է կանանց տեսնելիս, աղլուխս էլ ձեռքիցս առաւ՝ որ երեսը ծածկի. հիմի դու տես որ աղլուխս էլ սուրբ կ'լինի: Ոտդ այս հանդին հանդաստանին վրա գայ, այ սուրբ մարդ. աղօթքդ բարեխօս լինի առ Աստուած:

7 Տեսիլ.

Մտնում է մի միջահասակ ծերունի, դեռ դռնից ողջոյն.

ՓՐԷՅՏՈՒՄ

Բարի աջողում, այ Մայիլ.

ՄԱՅԻԼ

Աստուծու բարին, արի բարեկամ:
ՓՐԷՅՏՈՒՄ

Ո՛ւր գամ զադէն, թէ որ սրտինս պէտք ա կատարուի, տուն մտնեմ: (Հանգչած է)

ՄԱՅԻԼ

Աստուծով, արի, ասա, . . .

ՓՐԷՅՏՈՒՄ

(Գալով) Մայիլ ջան, երազ եմ տեսել, երազ. . .

ՄԱՅԻԼ

Աստուած խէրը վրաբերի:

ՓՐԷՅՏՈՒՄ

Մի ասա, դրուստ ա թէ սուտ:

ՄԱՅԻԼ

Ի՞նչ, իմ տղի հուշած խօսիլը:

ՓՐԷՅՏՈՒՄ

Չէ ա. . . ասում են Ձեր տան վարպետը զատ գիտի, դրո՛ւստ ա թէ սուտ:

ՄԱՅԻԼ

Բարեկամ, վարպետ չի:

ՓՐԷՅՏՈՒՄ

Բա թնչ ա, վարժապետ ա:

ՄԱՅԻԼ

Չէ:

ՓՐԷՅՏՈՒՄ

Ա՛ղբէր, բա ի՞նչ, մի/թօնի խօ չի:

ՄԱՅԻԼ

(Ծիծաղելով) Հոգուդ խի՞ ես մեղք անում,

Փրէյտուժ Զան: Նստի Հալա նստի, տեսնամ
ի՞նչ երազ ես տեսել:

ՓՐԷՅՏՈՒՄ

Ձէ, չեմ տսիլ մինչև չիմանամ թէ էդ
մարդը կարո՞յ մեկնել երազս:

ՄԱՅԻԼ

Ի՞նչ ես ասում, աշխարհըն սկի խաբար
չես: Էդ մարդը հոգւով ու մարմնով սուրբա-
ղա աշխարհի տակն ու գլուխը գիտի. դա գի-
շեր ու ցերեկ հրեշտակների հետ ա խօսում.
երազը չի՞ կարող պատմել:

ՓՐԷՅՏՈՒՄ

Ես ի՞նչ գիտամ (նախելով) հազար բան են
ասում խեղճ մարդի վերայ:

ՄԱՅԻԼ

Է՛հ, լաւ մարդի վրայ հենց կխօսան, ամա
դա խօ մարդ չի՞ սղբէր, դա աշխարհ եկած
ճգնաւոր ա, իմացա՞ր:

ՓՐԷՅՏՈՒՄ

Ասա սուրբ ա, էլի:

ՄԱՅԻԼ

Սուրբից էլ աւելի ա:

ՓՐԷՅՏՈՒՄ

Թէ մեր տէրտէրի օրումն ա:

ՄԱՅԻԼ

Ի՞նչ տէրտէր, վարդապետ կամ եպիսկո-
պոս կարող ա դրան յաղթել, ի՞նչ ես ասում:

ՓՐԷՅՏՈՒՄ

Բա հըր ա հմի:

ՄԱՅԻԼ

Դուրս գնաց. այ գալիս ա. կանգնի
Փրէյտուժ. փափախդ վեր կալ:

ՏԵՍԻՒ:

ՄԱԿԻ

«Ի վերայ իժից և քարբից գնացես և առ-
ոտն կոխեսցես զառիճն և զվիշապն» — Ող-
ջօյն ձեզ, ո՞վ հողեղէն մարդիկ:

ԵՐԿՈՒՍԻ

(Գլուխ էն արտիստի):

ՄԱԿԻ

Ասացէք, ի՞նչ կայ այս չորս մթին պա-
տերի մէջ:

ՄԱՅԻԼ

Հայր ճգնաւոր, էս մարդը քու տեսու-
թեանն է եկել, խնդիր ունի մօտդ:

ՄԱԿԻ

(Նախելով) Բարի լինի, ասա, ո՞վ հողեղէն,
ինչպէս է այս մարմնաւոր աշխարհը:

ՓՐԷՅՏՈՒՄ

Մարմնաւոր աշխարհումը ցաւերի ու նե-
ղութիւնների մէջ ենք. . .

ՄԱԿԻ

Ի՞նչ ա ձեր ցաւերը:

ՓՐԷՅՏՈՒՄ

Հենց էս սհաթին ասեմ, խալֆա Զան:

ՄԱՅԻԼ

(Կարելով) Մեղք ա հոգուտ, խալֆա մի
ասիլ, հայր ճգնաւոր ասա:

ՓՐԷՅՏՈՒՄ

Հա, ճգնաւոր ջան, իմ ցաւն էն ա որ մի
փիս երազ եմ տեսել, եարաբ քնչ ա:

ՄԱԿԻ

(Ժողովով) Իմ լուսաթաթախ հրեշտակների
կամքով կստեմ երազիդ մեկնութիւնը: Ասա,
հոգեղէն, քնչ ես տեսել:

ՓՐԷՅՏՈՒՄ

Այլ քէ մատաղ, հենց էս գիշեր երազումս
ինձ մի կնիկ տարաւ մի բախչալ. մի ծառից
մի կարմիր խնձոր քաղեց տուեց թէ հոտ քա-
շի. համա բողազըս կրակ էր ընկել, էտ խըն-
ձորը ես քցեցի ըռեխս. հենց քցեցի թէ չէ՝
ընկալ մի տաք ծովի մէջ, ձէն տուեցի, էր-
վեցի, խորովուեցի, խեղդուեցի, օգնեցէք. ամա
օգնող չեղաւ, ուզում էի խեղդուել, զարթ-
նեցի, տեսալ տեղումս եմ.

ՄԱԿԻ

«Տէր մի կորուսաներ զծառայս քո».—
Հոգեղէն, շատ վատ երազ է: Զօքիւր այժմ,
չօքիւր առաջիւս. Մայիլ եղբայր, դու էլ չօքիւր,
կանգնած մնալը մեղք ա. երբ որ ես պէտք ա
չայտնեմ (Զոհնա՛հ էն.):

ՄԱԿԻ

Այն կինը, որ դու տեսել ես, մայր Աս-

տուածածինն է, (խալաֆնա՛հ էն) քեզ տա-
րել է դրախտը ցոյց տուել: Բայց սատանան
զրկել է քեզ: Դու հեր էիր ցանկանում մե-
ղաց պտուղը ուտել. դու պէտք ա արդար սըր-
տով հոտ քաշէիր այն խնկելի դրախտիցը. . .
Ծովը որ ընկել ես, դժոխքն ա. դու այսու-
հետեւ ողորմութիւն շատ տուր, աղքատներին
օգնիր, ճգնաւորաց անուամբ սուրբ սրտով յի-
շիր. որ էլի արժանանաս դրախտին. եթէ ոչ,
կընկնես դժոխքն—կայրվե՛ս, մինը մի պըտ-
ղունց ջուր չի տալ: (Երեւոյն էլ խալաֆնա՛հ էն
«— յեւթերը պարաճո՛հ»):

ՄԱԿԻ

Դեռ այժմ վեր կացէք, հոգեղէն մարդիկ,
իմ հրեշտակներին ես կ'խնդրեմ, որ ձեր մե-
ղացը թողութիւն շնորհէ և արժանացուցէ
ի տան Տեառն:

(Կանգնա՛հ էն):

ՓՐԷՅՏՈՒՄ

Լիս դառնաս, սուրբ ճգնաւոր, դրախտին
արժանանաս:

ՄԱԿԻ

Օրհնեալ հոգեղէն, ինձ օրհնել է սուրբ
բերանը, դու մի օրհնի, մեղք մի անիլ:

ՓՐԷՅՏՈՒՄ

Ոտդ յերեսիս դիր ճգնաւոր ջան, մեր
տունն արի գնանք, մի հիւանդ երեխայ ու-

նիմ բալքի լաւացնես. քու ջափահախն էլ էս
իմ աչքիս վրայ:

ՄԱՅԻԼ

Գնանք, հայր ճգնաւոր, տունը մօտիկ է:
ՄԱՅԻ

Շատ լաւ, գնանք, բայց էն օրհնեալ հարս-
ներին ու կանանցը տանիցը դուրս արէք, որ
ինձ չտեսնան. ես էլ նրանց չտեսնամ—«Տէր
ուղղեա՛ զգնացս մեր ի ճանապարհս խաղա-
ղութեան»:

ՄԱՅԻԼ

(Փէյրա—Ֆն) Սուրբ ա, սուրբ:

ՓՐԷՅՏՈՒՄ

Սուրբիցն էլ աւել ա, Մայիլ ջան:
(Գնա—Ֆն):

Վարդգոյն էջնա՛ է:

Արարուած երկրորդ

ՏԵՍԻԼ 1.

ՄԱՐԳԱՐ

Նզոված լինի դա՛, քնչ սուտ ճգնաւոր է.
ինչ մեր տուն է եկել, միշտ բանս ձախ է
գնում. քնչ բանի ձեռքեմ տալիս, անյաջող,
վնաս կամ մի մեծ խայտառակութիւն է պա-
տահում . . . : Ինչ այդ անպիտան ճգնաւորը
եկաւ մեր տուն, մի քանի օրից յետոյ մեր
աղախինը՝ որ մի պարկեշտ կնիկ էր՝ էլ տա-
նիցը դուրս գնաց. ասելով թէ՛ ես կվախեմ.
Ես էստեղ չեմ կենալ. մի օր էլ տանը մի բան
կպատահի ինձ կմեղադրեն. կասեն դու ես գո-
ղացել, կոտրել, մեղաւորը դու ես: Արի ու
հօրս համոզի, ասա՛, որ՝ քո ճգնաւորն էլ
դու ես, քո երկինքն էլ դու ես, քու սիրտն ու
խիղճն էլ, քնչ կհասկացնես, խօսում եմ, բար-
կանում է, լռում եմ, լռելու բան չէ . . . :
Եղբայր ճգնաւոր ես, գնա՛ ճգնաւորի տուն
գտի՛ր, էնտեղ կաց, գնա՛ ճգնաւորի հետ ընկե-

որութիւն արն . . . էստեղ ճգնաւոր ոչոք չկայ տնայքանդ, քու պատճառով մեր թշնամիքն են շատանում: Հայրս քեզ դուրս չի անձում, դու էլ աներես ես, քեզ ու քեզ դուրս չես գնալ, հարիսայ ուտող Փիլօյի օյնը գլուխդ կբերեմ, մի լաւ վախացնեմ. չետոյ բոբիկ ոտքով էստեղից կփախչես, թեւաւոր կդառնաս, կ'թըռչես թէ դորթ ճգնաւոր ես Հենց էսօր էդ օյինը գլուխդ կբերեմ: Գիտե՞ս թէ օյին ա, էլ թէ ասեմ, ես որ գիտեմ բաւական ա էլի. գնամ հօրս մի կերպ համոզեմ, կամ թէ չէ՝ հայրս էլ դայ ու իւր աչքովն տեսնի: Գնամ շուտով . . . :

2 Տեսիլ

Մտնում է Մարգարը.

ՄԱՐԳԱՐ

Հայրիկ, ես քեզ չեմ ասում այդ անպիտան սուտ ճգնաւորին դուրս արա մեր տանից:

ՄԱՅԻԼ

Սո՛ւս, սո՛ւս, անպիտան, քու խելքն թնչ բանի ա հասնում:

ՄԱՐԳԱՐ

Ո՛ւմ խելքը. դու դեռ չես լսել, թէ դա թնչ բան է բերել աղբրում ժողոված հարսների գլխին: Ամենքն էլ ասում են, խօսում են, մեզ անիծում են, որ դրան պահում ենք:

ՄԱՅԻԼ

Ձէնդ կտրի, սո՛ւս. սո՛ւտ են խօսում, դեռ չեն ճանաչում:

ՄԱՐԳԱՐ

Ո՛հնց թէ չեն ճանաչում: Ամեն այստեղից դուրս գնալիս՝ միշտ դէպի աղբիւրն է գնում ու խեղճ հարսներին վախացնում: Այսօր էլ Աւետենց մեծ հարսին մենակ ճանկել է կաղնու ծառի տակին, ուղեցել է բռնի, նա ճվացել ա, մինչև խալիսի հասնելը՝ դա պատովը ընկել է մեր սլարտեզը. դուրս արա կորչի:

ՄԱՅԻԼ

Ի՞նչ է ասում:

ՄԱՐԳԱՐ

Ի՞նչ պէտք ա ասեմ. դա մի տեղ ճգնաւոր ա դառնում, մի ուրիշ տեղ վարժապետ, մի տեղ թաշճիութիւն է անում, մի ուրիշ տեղ աւազակութիւն, գլխարկդ գլխիցդ էնպէս կվերցնի, որ դու բան չես հասկանալ: Ես գիր եմ կարդացել, բան գիտեմ, լաւին ու վատին ճանաչում եմ, ինձ լսիր, հայր:

ՄԱՅԻԼ

Այ տղայ, գիրն ասում ա ճգնաւորին մի հաւատալ:

ՄԱՐԳԱՐ

Աստօժ, երկինք, գետին, մօրս գերեզմանը վկայ, որ դա ճգնաւոր չի, ճգնաւորը անապատումը կը լինի: Մեր տանն էլ կնիկ չկայ,

հարս չկայ, որ աչք պահի տան եղած չեղածի վրայ: Դա երևում է որ մարդախաբ է, բաղդ փնտռող թափառականներիցն է. քեզ պէս միամիտ մարդիկ պատահել. ուզում է մեր տունն էլ հարամի. մի բան ճանկը գցի ու այնպէս դուրս կորչի, որ ոչ ով էլ չը տեսնի. . . . մեր օջախը հալալ ա հայր, հալալ օջախը անպիտան մարդի չի սիրիլ, դուրս արած կորչի:

ՄԱՅԻՆ

Տէր Աստուած, արի ու մի մոլորվի: Այ տղայ, քո գլխումը խելք չկայ:

ՄԱՐԳԱՐ

Հայր, ես խելք ունիմ, ես ինձանից ստեր չեմ ստեղծում. ես ասում եմ այն, ինչ որ լսել եմ: Աւետիսենց Պետրոսը ասում էր, որ ձեր տան սուտ ճգնաւորը մեր հարսին վախացրել է, ճանուտէրին գանգատ պէտք է անեմ, հօրդ դատաստանը անի, որ լիրբ մարդ է պահում, քնչի հարցնում չես, թէ դա անցած թուղթ ունի:

ՄԱՅԻՆ

Դա ումնից պէտք է անցած թուղթ ունենայ, հրեշտակներէջը, երկնքիցը, քարափիցը, քերծիցը, դա տանուտէր է ունեցել, որ անցած թուղթ առէր այս կողմը գալիս: Միւս անգամ իմ առաջին չխօսես էդ մասին. մեր

գեղի խալիսն էլ լուն ուխտ կշինեն, սուտը ղորթ կասեն, ղորթը սուտ, դձուրս կորի, գնա բանիդ:

ՄԱՐԳԱՐ

Ես բան չունիմ, խաչագող աւագակին դձուրս արա մեր տանիցը. խալիսը սուտ չեն ասում. նրա շարժուածքից երևում է՝ որ մարդախաբ է, դու բան չես հասկանում:

ՄԱՅԻՆ

Դէ կորի, փուչ կենդանի:

ՄԱՐԳԱՐ

Ո՛ւր կորչեմ, ով կորչելու է, թող նա կորչի:

ՄԱՅԻՆ

Կորչելուն դուն ես, անպիտան, որ ոչ էն երկնքի թեւաւոր լուսաթաթախ ճգնաւորիցն ես վախենում, ոչ էլ հօրդ խօսքը լսում:

ՄԱՐԳԱՐ

Ես ամեն բան լաւ եմ հասկանում ու ճանաչում. ինչո՞ւ մի անգամ գեղամէջ չես դուրս գալիս, որ ամեն բան լսես:

ՄԱՅԻՆ

Գեղամիջում քնչ բան ունիմ, ես քեզ պէս աներես չեմ, որ օրուայ կէս մասը պարապ սարապ նահապետենց կալումն անցկացնեմ: Երթկովս են ուզում, դրնովն եմ տալիս, դռնովն են ուզում, երթկովն եմ տալիս, հասկացմը.

ՄԱՐԳԱՐ

Լաւ. վերջը կտեսնենք, ո՞վ է ճշմարիտ, ես թէ դո՛ւ:

Տեսիլ 3.

ՄԱՅԻԼ

(Մի փոքր հարաշինչ) Կրակի մէջ եմ մնացել աղբէր. մարդ մինուճար տղայ ունենայ, էն էլ էսպէս... Լաւ, ա՛յ որդի. հենց մի սհաթ քու խօսքին գանք. յետոյ որ դրուստ ճգնաւոր լինի էդ մարդը, անիծի, նզովք անի իմ տան վերայ, էս գեղի վերայ, էլ մեր մինը երկու կդառնայ. Տճ, աշխարքումը սուտ ճգնաւոր կլինի. մարդ խալիսի տունը քանդի ու ասի ես ճգնաւոր եմ, կլինի. մարդ ինձ ու քեզ խաբի, մեր ունեցածը գողանայ ու ասի թէ ես արդար եմ, կլինի. դէ ես սո՛ւտ, իմ աղէն զորթ, կլինի: Մախլաս, հիմիկուայ ջահիլները էլ ո՛չ ճգնաւորի են հաւատում, ո՛չ սրբի, ո՛չ հրեշտակի, ո՛չ էլ մեծի. մեծը խրատ է տալիս՝ ասում են միամիտ է, մեծացել խելքը կորցրել է. աշխարհ եկած ճգնաւորը իւր պաշտօնն է կատարում՝ ասում են մարդախաբ է. հիւանդը խաչիցն է բռնուած՝ չէ ասում են, խաչը մարդի ցաւ չի տալ. մեր ողորմածիկ Տէր Մարկոսը սրանից վեց տարի

առաջ ասում էր ուսումը լաւ բան է. Մարգարդը ինձ տուր կարգացնեմ. ես էլ լսեցի, իրան տուի կարդացրեց, գրի սև ու սպիտակը որպէս թէ շանց տուեց. որ յետոյ լաւ մարդ դառնայ՝ ինձ օգնի. համա թնչ լաւ մարդ դառաւ, դէ մի գլուխդ բարձրացրու, տես Տէր Մարկոս, տես թնչ լաւ մարդ ա դառել է՝, որ ճգնաւոր մարդին սուտ ճգնաւոր ա ասում: Ինձ հետ էլ հակառակվում:

Տեսիլ 4.

ՄԱԿԻ

«Զաստուած աղօթասերսն օրհնեսցէ և զըլսողս իւրում արքայութեան յիշեսցէ»:

ՄԱՅԻԼ

(Երեսը խալաշինչ յետոյ) Ե՛յ, բամբասողներ, Աստուած ձեզ պատիժ կտայ, գուք չէք իմանալ. . . (Ժողովրդին):

ՄԱԿԻ

Ի՞նչ է, հոգեղէն մարդ, ո՞վ է բամբասում. . . . վնաս չունի, Քրիստոսին խաչեցին մեղաւորները, բայց Քրիստոսը ներեց նորանց մեղքը. ես ել նորան աշակերտն եմ. կներեմ. . . — [Ժող զմեզս բամբասողաց, զի ո՛չ գիտեն՝ զի՞ է ճգնաւոր և զի՞ ինքեանք:

ՄԱՅԻԼ

Բայ, գլուխդ, ոտքերդ, շորերդ, կեղտոտ են,
Հայր ճգնաւոր, կթողնես որ լուալ տամ:

ՄԱԿԻ

Ո՛չ, ո՛չ, հողեղէն, թող որ կեխտերը ու
որդերն ուտեն իմ հողային մարմինը, որով-
հետեւ քանի մարմինս տկարանայ, հոգիս կգո-
րանայ:

ՄԱՅԻԼ

Դու հանգիստ կաց, սիրտդ մի պղտորիլ...
ես գնամ կերակրի պատրաստութիւն տեսնեմ.
ես սոված եմ, դու էլ սոված կլինես:

ՄԱԿԻ

Երթ խաղաղութեամբ, Տէր ընդ քեզ:
(Մայիլը դուրս է գնում):

Տեսիլ 5.

ՄԱԿԻ

(Դէս — դէն նայելուց յետոյ). Ո՞վ հողե-
ղէն մարդիկ, երևում է, որ ես երբեմն երբեմն
ճգնաւորութեանս դաւաճանում եմ, ինչո՞ւ լաւ
չեմ ուսումնասիրում ճգնաւորութեանս սուրբ
գաղտնիքները (Վերջնելով Տէրութեան — Խորջնելը
դուրս է գնում) արդէն ժամանակս լրանում է այս տանից
հեռանալու. շուտով շուտով պէտք է տեղա-
փոխուել, մի ուրիշ արդար տուն գտնել...
(ապա Խորջնելի գլխին հանգնելով) Այ՛ խուրջին,

իմ ընկեր խուրջին. քո և իմ ընկերութեան
կապն ու խորհուրդը ո՛չ ոք չէ կարող իմանալ.
դու ինձանով սուրբ ես, իսկ ես ճգնաւորի անու-
նով: Մարդին այսպէս են ինձ ընդունում: Դու
գանգատվում ես որ փորդ մամոնայով լքցրիր.
բայց շուտով կհարստանամ, տասը հազարի տէր
կդառնամ՝ էն ժամանակը՝ քեզ ոսկէ թելերով
կգարդարեմ. ոսկէ տառերով կգրեմ վրէժ. ԳԱՂՏ-
ՆԱՊԱՀ ԽՈՒՐՋԻՆ...:

Տեսիլ 6.

(Թագնակոյ)

ՄԱԿԻ

«Տէր լուր աղօթից իմոց, ունկնդիր բանից
բերանոյ իմոյ...».

ԹԱԳՈՒՇ

(Մոտենալով) Տան տէրը տանը չէ:

ՄԱԿԻ

(Երէւի յետոյ դուրս է գնում) Ո՛չ, բարի հողեղէն,
ո՛չ, նա այստեղ չէ:

ԹԱԳՈՒՇ

Ես խօ հոգեաւ հրեշտակ չեմ, որ երեսդ
ծածկում ես: Ես գիտեմ որ դու ամենքի հայրն
ես (Տոգնում է յետոյ հաճախելու):

ՄԱԿԻ

(Զեւ փոխելով) Ո՞վ ես, հօրսն ես, աղ-
ջիկ ես, բարի հողեղէն:

ԹԱՔՈՒՇ

Տանտիրոջ ազգականն եմ: Մարդս մեռաւ:

ՄԱԿԻ

Հոգին երկնից իջցէ ի վերայ շողշողուն պատկերիդ և հանգուցեալն արժանի համարեսցի յարքայութեան երկնից. ըստ ձեռն իմովք հրեշտակովք:

ԹԱՔՈՒՇ

Ես գրոց լեզու չգիտեմ, պարզ խօսա. ես անբաղդ եմ:

ՄԱԿԻ

Այո՛, սիրուն հարսիկ, ես կաղօթեմ, որ քո բաղդի դռները բացուին և միշտ մխիթարուած մնաս: Մի ամաչիր հողեղէն, դու էլ արձակ խօսա, ո՛ւր ես եկել:

ԹԱՔՈՒՇ

Եկել եմ ինձ օրհնես, որ մի բաղդի տիրանամ:

ՄԱԿԻ

Այո՛, ես բաց կանեմ քո բաղդի փակուած դռները. բայց ասա՛ ինձ սիրուն հարսիկ. վաղուց է որ հանգուցեալ մարդդ վախճանուել է:

ԹԱՔՈՒՇ

Ո՛չ, նոր է, մնացի առանց մարդ (ցաւ-էլ)։

ՄԱԿԻ

(Կանգնելով) Մի մտածիլ, սիրուն հարսիկ. իմ հրեշտակների լուսաթաթախ թևերով՝ դու

նոր մարդ կունենաս, ու նորան աւելի կըսիրես, այնպէս չէ:

ԹԱՔՈՒՇ

Ես այժմ շատ եմ ուզում մարդ ունենալ:

ՄԱԿԻ

Այո՛, այո՛, դու դեռ կոկոն ես, դու դեռ վարդի փունջ ես. երևում է որ քո մէջ սէրը աւելի շատ կայ, քան թէ ուրիշների մէջ. բայց դու նորանցից էլ դեղեցիկ ես երևում:

ԹԱՔՈՒՇ

Ի՞նչ օգուտ գեղեցկութիւնիցս, որ ես հմի անմարդ եմ:

ՄԱԿԻ

(Առանցիկ). Ի՞նչ սիրուն լեզու ունի այս հողեղէնը, ինչ գրաւիչ հասակ, կայտառ աչքեր. սիրուն հարսիկ մի մտածիլ, ես քեզ կօդնեմ:

ԹԱՔՈՒՇ

Աղաչում եմ ասա, ի՞նչպէս կօգնես ինձ, ճար ու դարման կանես:

ՄԱԿԻ

Քեզ ճարը անճարը կանի. ո՞վ քեզ չունի՝ նա քո ճարն է. ում դու չո՛ւնիս՝ դու նորա ճարն ես, սիրուն հարսիկ. . . .

ԹԱՔՈՒՇ

Դու ինձ չո՛ւնիս, ուրեմն դու իմ հայրն ես:

ՄԱԿԻ

Այո՛, այո՛, շատ ճշմարիտ, սիրել զքեզ պէտք է:

ԹԱՔՈՒՇ

Բայց դու սուրբ ես:

ՄԱԿԻ

Սիրուն Հարսիկ, կայ աշխարհումս և սըրբութեամբ սէր, սիրեմ զքեզ և դու կսրբանաս (առանձին) ո՛հ, որքան բարի է, որքան չքնաղ է. (ճարեհոս է, աղջկէլ յեօ է գնո՛ւ) (յեօ դառնալով) «Տէր մի դարձուցաներ զերեսս քոյ յինէն. . . »:

ԹԱՔՈՒՇ

Ինձ Համար էլ աղօթիր խնդրեմ:

ՄԱԿԻ

Ես անարժան եմ, իմ բերանս մեղաւոր է, քոյ սուրբ բերանը ինձ Համար բաց արա, սիրուն Հարսիկ կարմրաթուշիկ:

ԹԱՔՈՒՇ

Սո՛ւս, սո՛ւս, գալիս են:

ՄԱԿԻ

(Իսկոյն) Տէր Հովուեսցէ զիս և ինձ ինչ ոչ պակասեսցի. . .

ԹԱՔՈՒՇ

Լա՛ւ, լա՛ւ, քիչ աղօթք արա՛, ախր մեղք է:

ՄԱԿԻ

Սէրը սրբում է ամենայն մեղք, սիրուն Հարսիկ, սիրեմ զքեզ, սիրեմ և զիս, տես թե՛ սիրուն աչքեր են ծիծաղում դէմքիս. թե՛ նազելի Հասակ կանգնած առաջիս, իմ հրեշտակ սիրուն Հարսիկ, Հան Հոգիս, Հապա քոյ սիրոյ հրեշտակը ո՛վ է:

(Այս ժողովին Մայիլը մտնո՛ւ է, և անցելով անհետիւմ յեօ յեօ է գնալով՝ « դիմացը քառիկէն »: Եւսման ամենայն ինչ գլուխը, յետք և քայքայը շարժու՛մ):

ԹԱՔՈՒՇ

Թէ կարենաս մի տաղ ասես, իմն էլ դու կլինես:

ՄԱԿԻ

(Կու՛լ ու յի՛ս անհետիւմ) «Սիրուն Հարսիկ, Կարմիր թշիկ, Ի՛նչ ես կանգնել, Լուիկ մնջիկ. Տէր ես»:

ԹԱՔՈՒՇ

Տէր չեմ, տէր չեմ. մի լաւ երգի, մի լաւ, հոգիք սիրեմ:

ՄԱԿԻ

(Ըսող յայնին «Մէր «Թողոտ են քո փեշերը, Խաղ Հայոց դու Կորչեն քեզնից փշերը, Ընդհան») Թոյլ տուր քո ծոցին նանամ, Կարմիր թշիկ մամամ: Տէր ես»:

ԹԱՔՈՒՇ

Աճւս, սճւս, սճւս, եկան, տէր չեմ:

ՄԱԿԻ

Պիր տէր պահապան բերանոյ իմոյ. . . .

ԹԱՔՈՒՇ

(Մարի արարի դրանք և յէր դառնալով) Հնա,
յետոյ, ասան, ասան, ո՛չ ով չկայ:

ՄԱԿԻ

«Աչեր ունիս շատ նախշուն,
Թշեր ունիս շատ սիրուն,
Յօնքեր ունիս ոլորուն,
Մեղր ու կարաք քոյ լեզուն: Տէր ես.

ԹԱՔՈՒՇ

(Ծափ արարի) մէկ էլ, մէկ էլ. . .

«Սիրուն ասենք սիրուն ջան,
(Ես ու դու ալ մարջան,
Կրնէ՛լ (էս տան փողը մեզ ընծայ,
Մեր սրտերը թող ցնծայ: Տէր ես.

ԹԱՔՈՒՇ

Տէր չեմ, տէր չեմ:

ՄԱԿԻ

«Ամբողջ զիշեր միշտ անքուն,
Իրար սիրենք ես ու դուն,
Սիրեմ զքեզ, բայց թագուն,
Մեծ վարձք կանես քու հօգուն. Տէր ես.

ԹԱՔՈՒՇ

Չէ, չէ, ինչ քնչ կտաս, որ տէր լինիմ:

ՄԱԿԻ

Այո՛, այո՛, ես քեզ արծաթեղէն կտամ, միայն
փեշիդ տակին դիր (արեւով հանո՛ւմ է խորջի-
նից բարեկէն, արարի է իրան և ուղւո՛ւմ է մարե-
նալ):

ԹԱՔՈՒՇ

Ոչ, ո՛չ, մէկն էլ տուր յետոյ:

ՄԱԿԻ

(Խորջինից վառ դառնալով) ահա այս էլ
լաւ գրչահատ է (դարձեալ ուղւո՛ւմ է մարենալ):

ԹԱՔՈՒՇ

(Իմաստը փոխադրելով) Այ, դու անա-
ռակ, լիր մարդ, այս բոլորը դու մեր տանիցն
ես գողացել:

ՄԱԿԻ

«Ասաց անզգամն. . . .»

ԹԱՔՈՒՇ

Ես տղայ եմ, տղայ, ես Մարգարն եմ, էլ
ո՞րտեղ կարաս ազատուել իմ ձեռքիցս, աշ-
խարհք քանդող քեփակ. . . . Հայր, թողը
բեր կապոտենք, ես որ քեզ ասում էի սա
սուտ ճգնաւորա, չէիր հաւատում:

(Մարին դարձեալ ուղւո՛ւմ է).

ՄԱՅԻՆ

Լսեցի, որդի, իմ աչքովը տեսայ: Քաջ
տուր տանենք գցենք հաւաքունը, դատաս-
տանը անենք. (Ինքն էլ յիշեմ իմ հայրն):

ՄԱԿԻ

Ո՛հ իմ հրեշտակներ, Գաբրիէլ, Մուքէլ.....

ԹԱՔՈՒՇ

ՍՈՒՆ, ձէնդ քեօփաք:

Վարաշոյրն իջնում է

Հանգուցեալ Աղեքսանդր Արարատեանի հեղի-
նակած գրքերից ծախվում են այրի Շուշանիկ Արա-
րատեանի մօտ յետևեալները՝

1. Երկու թումբ՝ զինն է.	25 Կ.
2. Խզճո՝ թեան արգասիք	15 Կ.
3. Քնարիկ մանկական	40 Կ.
4. Լուսանման	30 Կ.
5. Գիւղական Խալիֆա	50 Կ.
6. Փնջիկ	25 Կ.
7. Հիմնարկութիւն գաւառ. ուսումն.	70 Կ.
8. Սուտ ճգնաւոր	30 Կ.

Ծախվում են բոլոր գրավաճառների և այրի
Տ. Շ. Արարատեանի մօտ հետևեալ հասցեով՝
Фоминная улица д. № 15; Шушанику Ара-
ратянцъ.

ԱՍՀՄ հայագիտական գրադարան

MAL009359

ԳԻՆՆ Է 30 ԿՈՊ.